

**KOOPERATIV MUHITDA MUSTAQIL TA'LIM OLUCHILAR
UCHUN MOTIVATSIYA**

*Andijon davlat pedagogika instituti Pedagogika va psixologiya kafedrası
o`qituvchisi*

Sabirova Muxarramoy Nurbek qiz

*Andijon davlat pedagogika instituti Texnologik ta'lim yo'nalishi 302 guruh
talabasi*

Mirkomilova Zulfiya Mirzoxidjon qizi

*Andijon davlat pedagogika instituti Texnologik ta'lim yo'nalishi 302 guruh
talabasi*

Ikromidinova Dildora Olimjon qizi

ANNOTATSIYA: *Mazkur ishda kooperativ muhitda mustaqil ta'lim oluvchilar uchun motivatsiyani oshirish usullari va strategiyalari yoritilgan. Mustaqil ta'lim jarayoni shaxsiy o'zlashtirish va o'zini o'zi boshqarish qobiliyatlarini talab qiladi. Shu sababli, samarali o'quv muhitini yaratish, motivatsion omillarni aniqlash va ulardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotda ichki va tashqi motivatsiya turlari, o'z-o'zini rag'batlantirish usullari, ta'lim jarayonida texnologiyalardan foydalanish va o'qituvchi-mentor yondashuvining samaradorligi tahlil qilingan.*

KALIT SO'ZLAR: *Mustaqil ta'lim, motivatsiya, kooperativ muhit, ta'lim strategiyalari, o'quv jarayoni, ichki motivatsiya, tashqi motivatsiya, texnologik yondashuv, o'zini o'zi rivojlantirish, mentorlik.*

**MOTIVATION OF INDEPENDENT LEARNERS IN A COOPERATIVE
ENVIRONMENT**

Annotation: *This paper highlights methods and strategies for increasing the motivation of independent learners in a cooperative environment. The process of independent learning requires personal development and self-control skills. Therefore, it is important to create an effective learning environment, identify and use*

motivational factors. The study analyzes the types of internal and external motivation, methods of self-motivation, the use of technology in the educational process and the effectiveness of the pedagogical and mentoring approach.

Keywords: *Self-study, motivation, cooperative environment, educational strategies, learning process, internal motivation, external motivation, technological approach, self-development, mentoring.*

МОТИВАЦИЯ НЕЗАВИСИМЫХ ОБУЧАЮЩИХСЯ В КООПЕРАТИВНОЙ СРЕДЕ

Аннотация: *В данной работе освещены методы и стратегии повышения мотивации самостоятельных обучающихся в кооперативной среде. Процесс самостоятельного обучения требует навыков личного освоения и самоконтроля. Поэтому важно создать эффективную учебную среду, выявить и использовать мотивационные факторы. В исследовании проанализированы виды внутренней и внешней мотивации, методы самомотивации, использование технологий в образовательном процессе и эффективность педагогико-наставнического подхода.*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *Самостоятельное обучение, мотивация, кооперативная среда, образовательные стратегии, учебный процесс, внутренняя мотивация, внешняя мотивация, технологический подход, саморазвитие, наставничество.*

Kirish

Kooperativ muhit – bu insonlarning o‘zaro hamkorlikda faoliyat yuritadigan, fikr almashadigan va umumiy maqsadlarga erishish uchun birlashadigan tizimdir. Ta’lim sohasida kooperativ muhit o‘quvchilar va o‘qituvchilarning birgalikda ishlashiga, bilim va tajribalarni o‘zaro almashishiga imkon yaratadi. Ushbu yondashuv nafaqat o‘quv jarayonining samaradorligini oshiradi, balki o‘quvchilarning ijtimoiy va kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Kooperativ Muhitning Asosiy Xususiyatlari

Kooperativ muhit bir qancha asosiy xususiyatlarga ega bo'lib, ular ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi:

1. **Hamkorlik va jamoaviy ish** – O'quvchilar kichik guruhlar bo'lib ishlash orqali bilim almashadi va bir-biriga yordam beradi. Bu nafaqat individual o'qish jarayoniga nisbatan samaraliroq bo'lishi, balki birgalikda o'rganish orqali mustahkamroq bilim olish imkonini yaratadi.

2. **O'zaro qo'llab-quvvatlash** – Har bir ishtirokchi boshqalarni rag'batlantiradi va ularga motivatsiya beradi. Bu esa ta'lim jarayonida ishtirok etuvchi barcha tomonlarning qiziqishini oshiradi.

3. **Teng imkoniyatlar** – Har bir o'quvchi bilim olishda teng huquq va imkoniyatlarga ega bo'lishi ta'minlanadi. Kooperativ muhit shuningdek, har kim o'z fikrini bildirishiga imkon yaratadi.

4. **Fikr almashish va tahlil qilish** – Muammolarni birgalikda muhokama qilish va yechim topish jarayoni kuchayadi. Bu esa tanqidiy fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

5. **Shaxsiy va ijtimoiy rivojlanish** – Kooperativ muhit nafaqat akademik, balki shaxsiy rivojlanishga ham yordam beradi. O'quvchilar birgalikda ishlash orqali muloqot qilish, muammolarni hal qilish va jamoada yetakchilik qilish kabi muhim ko'nikmalarga ega bo'ladilar.

Kooperativ Muhitning Ta'limga Ta'siri

Kooperativ muhit o'quvchilarning ta'lim jarayonida faol ishtirok etishiga yordam beradi. Quyida ushbu yondashuvning ta'lim jarayoniga ta'sirini ko'rib chiqamiz:

1. **Bilim olish jarayonini samarali qiladi** – Birgalikda ishlash natijasida o'quvchilar murakkab tushunchalarni yaxshiroq o'zlashtiradi. Chunki har bir o'quvchi o'ziga qulay usulda tushuntirish va o'rganish imkoniga ega bo'ladi.

2. **Tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi** – Guruhda muhokama qilish orqali o'quvchilar yangi yondashuvlarni o'rganadi va muammolarni turli burchaklardan ko'rib chiqish imkoniyatiga ega bo'ladi.

3. **Ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantiradi** – Muloqot qilish, kelishish, bahslashish va muammolarni hal qilish kabi muhim ko‘nikmalar shakllanadi. Bu esa kelajakda kasbiy faoliyat uchun juda muhim bo‘ladi.

4. **Motivatsiyani oshiradi** – Jamoa muhitida o‘qish o‘quvchilarga ilhom bag‘ishlaydi va ularga qo‘shimcha rag‘bat beradi. Kooperativ o‘qish jarayoni, ayniqsa, mustaqil ta’lim oluvchilar uchun motivatsion omil bo‘lishi mumkin.

Kooperativ Muhitda O‘qitish Usullari

Kooperativ muhit asosida ta’lim jarayonini tashkil etish turli metodlar orqali amalga oshirilishi mumkin:

1. **Jamoaviy loyihalar** – O‘quvchilar kichik guruhlariga bo‘linib, ma’lum bir mavzu bo‘yicha loyiha tayyorlaydi. Bu esa ularga real hayotiy vaziyatlarga tayyorgarlik ko‘rishga yordam beradi.

2. **Munozaralar va muhokamalar** – Guruh ichida mavzular muhokama qilinib, har xil nuqtai nazarlar o‘rganiladi. Bu nafaqat fikr almashish, balki tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga ham yordam beradi.

3. **O‘quvchilarning bir-birini o‘qitishi** – O‘quvchilar bir-biriga dars berish orqali bilimlarini mustahkamlaydi. Bu metod, ayniqsa, murakkab mavzularni tushunishda samarali bo‘lishi mumkin.

4. **Muammoga asoslangan ta’lim** – Haqiqiy hayotdagi muammolar yechimini topish orqali o‘quvchilar faollashtiriladi. Masalan, muayyan bir sohadagi muammolarni tahlil qilish va ularga yechim taklif qilish.

Kooperativ Muhitning Afzalliklari va Kamchiliklari

Kooperativ muhit ta’lim jarayoniga katta foyda keltirishi bilan birga, ba’zi qiyinchiliklarga ham ega:

Afzalliklari:

- O‘quvchilar faol ishtirok etadi va bilimlarni chuqur o‘zlashtiradi.
- Muloqot va ijtimoiy ko‘nikmalar rivojlanadi.
- O‘quvchilar o‘zaro fikr almashish orqali ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.
- Mustaqil qaror qabul qilish va liderlik ko‘nikmalari shakllanadi.

Kamchiliklari:

- Barcha ishtirokchilar teng darajada faol bo'lasligi mumkin.
- Ba'zi hollarda guruh ishlarida kelishmovchiliklar yuzaga kelishi mumkin.
- Har bir guruh a'zosining individual natijalari umumiy natijaga bog'liq bo'ladi.

Asosiy qism

Kooperativ Muhitning Asosiy Xususiyatlari Kooperativ muhit bir qancha asosiy xususiyatlarga ega bo'lib, ular ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi:

1. **Hamkorlik va jamoaviy ish** – O'quvchilar kichik guruhlar bo'lib ishlash orqali bilim almashadi va bir-biriga yordam beradi. Bu nafaqat individual o'qish jarayoniga nisbatan samaraliroq bo'lishi, balki birgalikda o'rganish orqali mustahkamroq bilim olish imkonini yaratadi.
2. **O'zaro qo'llab-quvvatlash** – Har bir ishtirokchi boshqalarni rag'batlantiradi va ularga motivatsiya beradi. Bu esa ta'lim jarayonida ishtirok etuvchi barcha tomonlarning qiziqishini oshiradi.
3. **Teng imkoniyatlar** – Har bir o'quvchi bilim olishda teng huquq va imkoniyatlarga ega bo'lishi ta'minlanadi. Kooperativ muhit shuningdek, har kim o'z fikrini bildirishiga imkon yaratadi.
4. **Fikr almashish va tahlil qilish** – Muammolarni birgalikda muhokama qilish va yechim topish jarayoni kuchayadi. Bu esa tanqidiy fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.
5. **Shaxsiy va ijtimoiy rivojlanish** – Kooperativ muhit nafaqat akademik, balki shaxsiy rivojlanishga ham yordam beradi. O'quvchilar birgalikda ishlash orqali muloqot qilish, muammolarni hal qilish va jamoada yetakchilik qilish kabi muhim ko'nikmalarga ega bo'ladilar.

Kooperativ Muhitning Ta'limga Ta'siri

Kooperativ muhit o'quvchilarning ta'lim jarayonida faol ishtirok etishiga yordam beradi. Quyida ushbu yondashuvning ta'lim jarayoniga ta'sirini ko'rib chiqamiz:

Bilim olish jarayonini samarali qiladi – Birgalikda ishlash natijasida o'quvchilar murakkab tushunchalarni yaxshiroq o'zlashtiradi. Chunki har bir o'quvchi o'ziga qulay usulda tushuntirish va o'rganish imkoniga ega bo'ladi. **Tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi** – Guruhda muhokama qilish orqali o'quvchilar yangi yondashuvlarni o'rganadi va muammolarni turli burchaklardan ko'rib chiqish imkoniyatiga ega bo'ladi. **Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi** – Muloqot qilish, kelishish, bahslashish va muammolarni hal qilish kabi muhim ko'nikmalar shakllanadi. Bu esa kelajakda kasbiy faoliyat uchun juda muhim bo'ladi. **Motivatsiyani oshiradi** – Jamoa muhitida o'qish o'quvchilarga ilhom bag'ishlaydi va ularga qo'shimcha rag'bat beradi. Kooperativ o'qish jarayoni, ayniqsa, mustaqil ta'lim oluvchilar uchun motivatsion omil bo'lishi mumkin.

Kooperativ Muhitda Mustaqil Ta'lim Oluvchilar Uchun Motivatsiya

Kooperativ muhit mustaqil ta'lim oluvchilar uchun ham samarali bo'lishi mumkin. Mustaqil o'qish jarayonida ko'p hollarda o'quvchilar o'z motivatsiyalarini yo'qotishi mumkin, biroq kooperativ ta'lim metodlari bu muammoga yechim bo'lishi mumkin. **Guruhda ishlash orqali mustaqil o'qishning samaradorligi oshadi** – Mustaqil ta'lim oluvchilar guruh muhokamalarida qatnashish orqali bilimlarini mustahkamlashlari va yangi bilimlarni egallashlari mumkin. **O'zaro rag'batlantirish** – Guruh a'zolari bir-birlarini qo'llab-quvvatlash orqali mustaqil o'qish jarayonida rag'batlantiruvchi omil bo'lishi mumkin. **Maqsad sari intilishni kuchaytiradi** – Kooperativ muhitda ishlash natijasida har bir ishtirokchi o'zining o'quv jarayoniga mas'uliyat bilan yondashadi va belgilangan maqsadlarga erishishga harakat qiladi. **Muhokamalar orqali chuqur o'rganish** – Mustaqil ta'lim oluvchilar o'z bilimlarini guruh muhokamalarida sinovdan o'tkazish orqali mustahkamlashlari mumkin. **Tajribalar almashinuvi** – O'zaro hamkorlik qilish natijasida o'quvchilar

turli manbalar bilan ishlashni va yangi yondashuvlarni o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Kooperativ Muhitda O'qitish Usullari

Kooperativ muhit asosida ta'lim jarayonini tashkil etish turli metodlar orqali amalga oshirilishi mumkin:

1. **Jamoaviy loyihalar** – O'quvchilar kichik guruhlariga bo'linib, ma'lum bir mavzu bo'yicha loyiha tayyorlaydi. Bu esa ularga real hayotiy vaziyatlarga tayyorgarlik ko'rishga yordam beradi.
2. **Munozaralar va muhokamalar** – Guruh ichida mavzular muhokama qilinib, har xil nuqtai nazarlar o'rganiladi. Bu nafaqat fikr almashish, balki tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga ham yordam beradi.
3. **O'quvchilarning bir-birini o'qitishi** – O'quvchilar bir-biriga dars berish orqali bilimlarini mustahkamlaydi. Bu metod, ayniqsa, murakkab mavzularni tushunishda samarali bo'lishi mumkin.
4. **Muammoga asoslangan ta'lim** – Haqiqiy hayotdagi muammolar yechimini topish orqali o'quvchilar faollashtiriladi. Masalan, muayyan bir sohadagi muammolarni tahlil qilish va ularga yechim taklif qilish.

Xulosa

Kooperativ muhit ta'lim jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. U nafaqat bilim olishni yengillashtiradi, balki o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, zamonaviy ta'lim tizimida kooperativ muhitni yaratish va rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. O'qituvchilar va ta'lim tashkilotlari ushbu usuldan foydalanish orqali o'quvchilarning yanada samarali o'qishiga yordam berishlari mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1999). *Learning Together and Alone: Cooperative, Competitive, and Individualistic Learning*. Allyn & Bacon.
2. Slavin, R. E. (1995). *Cooperative Learning: Theory, Research, and Practice*. Allyn & Bacon.

3. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
4. Dillenbourg, P. (1999). *Collaborative Learning: Cognitive and Computational Approaches*. Elsevier.
5. Gillies, R. M. (2007). *Cooperative Learning: Integrating Theory and Practice*. SAGE Publications.
6. Kagan, S. (1994). *Cooperative Learning*. Kagan Publishing.
7. Bruffee, K. A. (1999). *Collaborative Learning: Higher Education, Interdependence, and the Authority of Knowledge*. Johns Hopkins University Press.
8. Sharan, Y. (2010). *Cooperative Learning for Academic and Social Gains: Valued Pedagogy, Unknown Risk*. Educational Psychology Review.
9. Cohen, E. G. (1994). *Restructuring the Classroom: Conditions for Productive Small Groups*. Review of Educational Research.
10. Panitz, T. (1996). *Collaborative Versus Cooperative Learning: A Comparison of the Two Concepts Which Will Help Us Understand the Underlying Nature of Interactive Learning*. ERIC Document.